

Bruksela, 7 lipca 2026 r.
(OR. en)

10883/26
ADD 1

LIMITE

CORLX 650
CFSP/PESC 956
CONOP 43

NOTA

Dotyczy: DECYZJA RADY w sprawie wsparcia strefy wolnej od broni masowego
rażenia na Bliskim Wschodzie (ME WMDFZ) w zmieniającym się
środowisku bezpieczeństwa regionalnego – załącznik

Dokument projektowy

Wspieranie strefy wolnej od broni masowego rażenia na Bliskim Wschodzie (ME WMDFZ) **w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa regionalnego**

Kontekst i uzasadnienie

Broń masowego rażenia (BMR) nadal stanowi poważne i utrzymujące się wyzwanie na Bliskim Wschodzie. W regionie od wielu lat mamy do czynienia z wyzwaniami jądrowymi, w tym brakiem uczestnictwa w traktatach międzynarodowych, istnieniem niezgłoszonych programów w zakresie broni jądrowej i innych rodzajów BMR, nierozwiązanymi kwestiami zabezpieczeń oraz stałym nieprzestrzeganiem zobowiązań, a wykryte w przeszłości przypadki nieprzestrzegania zabezpieczeń nadal podsycają nieufność w regionie.

Ponadto w nieodległej przeszłości w regionie dochodziło do użycia broni chemicznej, a kwestie przystąpienia do konwencji o zakazie broni chemicznej (CWC) i konwencji o zakazie broni biologicznej (BWC) pozostają istotne z uwagi na przypadki nieuczestniczenia w konwencjach i nieprzestrzegania ich postanowień.

Wyzwania te są tym trudniejsze, że podmioty niepaństwowe również dążą do pozyskania broni chemicznej i ją stosują, co podkreśla erozję ustalonych norm nieprolifracji oraz trudności w ich egzekwowaniu w sytuacjach charakteryzujących się konfliktami i słabymi rządami. Ostatnio nasiliła się również retoryka jądrowa wśród elit w regionie, które opowiadają się za rozwojem broni jądrowej, jej wykorzystaniem w konfliktach lub atakami na infrastrukturę jądrową, przez co wzrosło ryzyko związane z bronią jądrową, potencjał napięć konwencjonalnych i eskalacji konfliktów aż do wykorzystania BMR oraz zwiększyła się pilna potrzeba ustanowienia strefy wolnej od broni masowego rażenia na Bliskim Wschodzie.

Te realia, w połączeniu ze stagnacją w regionalnej dyplomacji w zakresie kontroli zbrojeń, uwypuklają potrzebę promowania dialogu na temat rozbrojenia, nieprolifracji i kontroli zbrojeń w regionie oraz budowania kanałów zaangażowania regionalnego.

Cele

Proponowany projekt UNIDIR ma na celu wsparcie inicjatywy ME WMDFZ poprzez promowanie czterech głównych przyszłych komponentów strefy, którymi są: 1) nieprolifracja, 2) rozbrojenie, 3) pokojowa współpraca oraz 4) weryfikacja i zabezpieczenia.

W projekcie przyjęto podejście całościowe poprzez połączenie badań naukowych, budowania zdolności, dialogu i partnerstw z zainteresowanymi stronami i rządami w regionie. Dzięki analizie polityk publicznych projekt zapewni bazę dowodową niezbędną do stworzenia wspólnej bazy wiedzy i świadomego podejmowania decyzji; działania w zakresie budowania zdolności zwiększą umiejętności i wiedzę zainteresowanych stron w regionie, co pozwoli im wskazać możliwe rozwiązania i sposoby ich wdrożenia; dzięki dialogowi projekt zapewni kanały komunikacji i stworzy przestrzeń do poszukiwania pomysłów na deeskalację, budowanie zaufania i współpracę, co pozwoli na uwzględnienie różnych perspektyw; z kolei partnerstwa z zainteresowanymi stronami i rządami w regionie pozwolą na skoordynowane wysiłki i dzielenie się zasobami.

Ponadto najważniejsze wyniki projektu są tłumaczone na języki regionalne, aby zapewnić ich szeroką dostępność i rozpowszechnianie, co znacząco pomaga dotrzeć do szerokiego grona odbiorców oraz wspierać powszechne zrozumienie i oddziaływanie.

Działania obejmą cztery tematy:

- Nierozprzestrzenianie BMR – aby uwzględnić istniejące zdolności i zagrożenia związane z BMR oraz zapobiegać rozwojowi tych zdolności i zagrożeń w przyszłości.
- Rozbrojenie – aby określić kroki w kierunku eliminacji BMR, wspierane przez istniejące mechanizmy i innowacyjne uzgodnienia regionalne sprzyjające takim procesom.
- Pokojowa współpraca – aby wskazać nowe i wzmocnić dotychczasowe wspólne działania na rzecz budowania zaufania, zmniejszania napięć, określania środków służących przejrzystości oraz wzmacniania celów regionu w zakresie nauki, technologii i rozwoju.
- Weryfikacja i zabezpieczenia – aby określić środki techniczne mające zapewnić zgodność z obecnymi i przyszłymi zobowiązaniami państw w regionie.

Projekt pozwoli realizować te założenia przy jednoczesnym uwzględnieniu zmieniającego się krajobrazu bezpieczeństwa w regionie i na świecie, charakteryzującego się eskalacją konfliktów, większym znaczeniem broni jądrowej, w tym jej rozwoju, testowania, stosowania i transferu, postępem technologicznym, rosnącym zainteresowaniem energią jądrową i współpracą w zakresie programów cywilnych w regionie, negatywnymi i pozytywnymi zmianami w długoletniej polityce dotyczącej BMR oraz pojawiającymi się możliwościami dyplomatycznymi.

Ponadto w ramach projektu przeanalizowane zostanie, w jaki sposób tendencje te, wraz z istniejącymi i pojawiającymi się wyzwaniem w zakresie bezpieczeństwa regionalnego, wpływają na zakres i strukturę strefy oraz możliwość jej powstania. Projekt zapewni również wsparcie eksperckie dla bieżących i przyszłych regionalnych procesów związanych z bezpieczeństwem i ME WMDFZ. Najważniejsze wyniki i ustalenia projektu będą rozpowszechniane i przekazywane odpowiednim podmiotom i zainteresowanym stronom w ramach działań projektowych związanych z transferem wiedzy oraz poprzez kontakty podczas spotkań regionalnych i procesów wielostronnych.

Metodyka

W oparciu o pierwsze dwa etapy, w ramach których stworzono wspólne bazy wiedzy na temat wydarzeń i wysiłków w przeszłości, pozyskano poparcie ze strony państw w regionie oraz określono pomysły na powiązanie polityk, a także obszary dalszych badań i działań – na obecnym etapie projektu wysiłki te będą poszerzane i staną się podstawą kolejnych działań. Najważniejsze wnioski i działania z poprzednich etapów obejmowały propozycje mające na celu budowanie zaufania poprzez wielopoziomowe dialogi i inkluzywne uczestnictwo, wzmocnienie pamięci instytucjonalnej poprzez rozwój narzędzi internetowych oraz poprawę weryfikacji i przestrzegania zobowiązań dzięki wykorzystaniu istniejących ram międzynarodowych. Projekt podkreślił również znaczenie doświadczeń wynikających z wcześniejszych porozumień i negocjacji, zachęt i czynników bezpieczeństwa na rzecz zaangażowania regionalnego, w tym w związku ze zmianami, jakie zaszły w państwach w regionie po przyjęciu JCPOA i w październiku 2023 r. Określono też warunki i zakres traktatu, w tym dwie główne ścieżki rozbrojenia jądrowego. Ustalenia projektu obejmowały również kwestie takie jak systemy przenoszenia, objęcie broni chemicznej i biologicznej zakresem zakazów, w tym ewentualne specjalne uzgodnienia w ramach OPCW i uzupełniające środki regionalne, współpraca regionalna w zakresie pokojowych zastosowań energii jądrowej, rosnący wpływ sztucznej inteligencji i powstających technologii na ryzyko związane z BMR i kontrolę zbrojeń oraz porównawcze spostrzeżenia z istniejących stref wolnych od broni jądrowej dotyczące roli państw spoza regionu. Działania dotyczące wspomnianych czterech tematów skorzystają na połączeniu metod analizy politycznej i badawczej. Metody te obejmują dialog, budowanie zdolności, specjalistyczne briefingi, ćwiczenia symulacyjne, transfer wiedzy i partnerstwa regionalne.

Działania i spodziewane rezultaty

Nieprolifracja

W ramach projektu zbadane zostaną powiązania między procesem ustanowienia strefy wolnej od broni masowego rażenia na Bliskim Wschodzie (ME WMDFZ) a regionalnymi i globalnymi tendencjami w zakresie rozbrojenia, nieprolifracji i kontroli zbrojeń, aby określić możliwości wzmocnienia tych powiązań na szczeblu krajowym, regionalnym i globalnym. Zostanie też oceniona regionalna dynamika proliferacji, w tym zmiany związane z zaawansowanymi zdolnościami wojskowymi, potencjalnymi zdolnościami w zakresie broni niekonwencjonalnej oraz nowymi obawami pojawiającymi się w kontekście BMR.

Projekt ułatwi kontakty między przedstawicielami rządów i ekspertami w regionie, by umożliwić wymianę krajowych poglądów na temat zagrożeń i wyzwań związanych z BMR oraz określić konstruktywne podejścia i znaleźć wspólne pomysły na rozwiązanie tych problemów.

Projekt będzie również wspierał wysiłki wzmacniające regionalne zdolności prawne, techniczne i dyplomatyczne poprzez zwiększenie zrozumienia istniejących międzynarodowych ram i zobowiązań w zakresie nieprolifracji – w tym wynikających z Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej (NPT), konwencji o zakazie broni biologicznej (BWC) i konwencji o zakazie broni chemicznej (CWC) – a także doświadczeń z istniejących stref wolnych od broni jądrowej i ich znaczenia dla procesu ustanowienia ME WMDFZ.

W ramach tej ścieżki działań projektowych zostanie opracowany **jeden dokument badawczy**, w którym przeanalizowane zostaną synergie między ME WMDFZ a regionalnymi i globalnymi tendencjami w zakresie nieprolifracji, rozbrojenia i kontroli zbrojeń, a jednocześnie określone zostaną możliwości ich promowania na szczeblu krajowym, regionalnym i globalnym.

Zorganizowany zostanie również **jeden dialog**, aby wesprzeć i zainicjować dyskusje między przedstawicielami rządów i ekspertami, umożliwić krajom wymianę poglądów na temat zagrożeń i wyzwań związanych z BMR w regionie oraz znaleźć wspólne pomysły na rozwiązanie tych problemów.

Rozbrojenie

W ramach projektu przeanalizowane zostaną wcześniejsze doświadczenia związane z rozbrojeniem BMR w różnych kontekstach regionalnych i międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem wniosków i spostrzeżeń istotnych dla Bliskiego Wschodu. Projekt ułatwi również ustrukturyzowane, oparte na scenariuszach dyskusje mające na celu przeanalizowanie ścieżek, możliwych etapów oraz zachęt do postępów w regionalnym rozbrojeniu BMR w różnych warunkach politycznych i warunkach bezpieczeństwa. Ponadto projekt będzie wspierał kontakty w zakresie wzmocnienia zdolności między zainteresowanymi stronami z sektora dyplomacji i społeczeństwa obywatelskiego, aby umożliwić im lepsze zrozumienie podejść do weryfikacji rozbrojenia, które mogą stanowić podstawę inicjatyw regionalnych i je podtrzymywać.

W ramach tego rodzaju działań projektowych zostanie opracowany **jeden dokument badawczy** zawierający analizę kluczowych zmian sytuacji, wyzwań i wniosków istotnych dla postępów w rozbrojeniu BMR i jego weryfikacji na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem tego, w jaki sposób doświadczenia międzynarodowe i regionalne mogą wnieść wkład w przyszłe wysiłki. Działanie to obejmie też studium wykonalności dotyczące wymogów, koncepcji i formatów wdrażania regionalnego procesu weryfikacji rozbrojenia. W ramach projektu zorganizowane zostanie również **jedno wydarzenie** z udziałem decydentów politycznych, ekspertów technicznych i zainteresowanych stron ze społeczeństwa obywatelskiego, które ma im umożliwić wymianę poglądów, zbadanie praktycznych ścieżek postępu oraz wzmocnienie wspólnego zrozumienia politycznego, prawnego i technicznego wymiaru rozbrojenia w kontekście regionalnym. Przeanalizowane zostaną też możliwe etapy oraz zachęty do regionalnego rozbrojenia BMR.

Pokojowa współpraca

W ramach projektu przeprowadzone zostaną badania, by przeanalizować sposoby na zmniejszenie nieufności w regionie i zwiększenie zaufania poprzez połączenie względów bezpieczeństwa z opartymi na współpracy podejściami niemającymi charakteru wojskowego. W ramach tych prac uwzględnione zostaną wspólne podatności na zagrożenia w całym regionie oraz ocenione zostanie, w jaki sposób ramy współpracy mogą przyczynić się do stabilności i zmniejszenia zależności od środków przymusu. W wyniku prac analitycznych zbadane zostaną koncepcje współpracy regionalnej, które umożliwiają bezpieczną, odpowiedzialną i sprawiedliwą wymianę wiedzy, infrastruktury i zdolności do pokojowych celów naukowych i technologicznych, w oparciu o odpowiednie doświadczenia międzynarodowe i regionalne.

Zostaną wskazane, rozwinięte i wsparte trwałe kanały regionalnych kontaktów w zakresie nauki i polityki, aby zachęcić do dialogu między środowiskami akademickimi, badawczymi i politycznymi, a także społeczeństwem obywatelskim, promować współpracę, wymianę wiedzy i perspektywiczne dyskusje na temat zastosowań pokojowych i budowania zaufania poprzez naukę.

W ramach tego rodzaju działań projektowych zostanie opublikowany **jeden dokument badawczy** przedstawiający ramy koncepcyjne współpracy regionalnej, które wspierają bezpieczne, odpowiedzialne i sprawiedliwe wykorzystanie pokojowych zdolności naukowych i technologicznych, w oparciu o wnioski z odpowiednich doświadczeń międzynarodowych i regionalnych, w tym istniejących rozwiązań w obrębie stref. W wyniku badań określone zostaną ramy traktatowe lub środki służące przejrzystości, aby zmniejszyć nieufność i zwiększyć zaufanie poprzez powiązanie bezpieczeństwa regionalnego z nieprolifracją, zajęcie się wspólnymi podatnościami na zagrożenia i zmniejszenie zależności od rozwiązań wojskowych.

W ramach projektu zorganizowana zostanie **jedna wymiana poglądów** z udziałem środowisk akademickich, badawczych i politycznych, by poczynić postępy we współpracy naukowej, wymianie najlepszych praktyk i przeanalizować podejścia do budowania zaufania oraz wspólne inicjatywy badawcze powiązane z zastosowaniami pokojowymi i wspólnymi wyzwaniami regionalnymi. Zbadane zostaną czynniki leżące u podstaw tych wyzwań, w tym konkurencja o zasoby, bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej, zaawansowana technologia i zapotrzebowanie na energię związane ze zdrowiem, energetyką, żywnością, wodą i ochroną przed zagrożeniami środowiskowymi, a także mechanizmy współpracy służące rozwiązaniu tych problemów.

Weryfikacja i zabezpieczenia

W ramach projektu ocenione zostaną istniejące i potencjalne nowe mechanizmy istotne dla ustanowienia strefy wolnej od broni masowego rażenia na Bliskim Wschodzie, z uwzględnieniem szczególnego zakresu tego regionu i panujących w nim warunków politycznych. Obejmie to analizę wyzwań prawnych, technicznych i instytucjonalnych w celu zapewnienia, aby działania wrażliwe nadal miały charakter wyłącznie pokojowy i nie zwiększały zagrożeń związanych z BMR.

Projekt będzie wspierał ukierunkowane na region kontakty ekspertów politycznych, prawnych i technicznych, służące omawianiu potrzeb w zakresie weryfikacji, podejść do budowania zaufania oraz wniosków wyciągniętych z odpowiednich doświadczeń międzynarodowych i regionalnych, z myślą o określeniu podejść odpowiednich w kontekście Bliskiego Wschodu.

Projekt ułatwi też ustrukturyzowane, ukierunkowane na politykę kontakty między środowiskami dyplomatycznymi, technicznymi i prawnymi, służące badaniu koncepcji weryfikacji na potrzeby przyszłej strefy. Działania te pomogą lepiej zrozumieć wyzwania związane z weryfikacją, wspierać dialog interdyscyplinarny oraz zbadać potencjalną rolę już istniejących i powstających narzędzi i praktyk we wspieraniu przejrzystości i zgodności.

Projekt obejmie również budowanie zdolności za pośrednictwem forów eksperckich, z udziałem MAEA, OPCW i BWC-ISU, CTBTO oraz innych odpowiednich modeli regionalnych w celu omawiania potrzeb regionu w zakresie weryfikacji i narzędzi budowania zaufania.

W ramach tego rodzaju działań projektowych powstanie **jeden dokument badawczy i jeden arkusz informacyjny**, w których przeanalizowane zostaną istniejące i potencjalne mechanizmy weryfikacji istotne dla ustanowienia strefy wolnej od broni masowego rażenia na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii prawnych, technicznych i instytucjonalnych specyficznych dla tego kontekstu regionalnego. W ramach projektu zostaną też przeprowadzone **jedne warsztaty na temat budowania zdolności** z udziałem ekspertów dyplomatycznych, technicznych i prawnych, aby zwiększyć regionalne zrozumienie wyzwań związanych z weryfikacją, promować dialog interdyscyplinarny oraz badać podejścia do budowania zaufania mające zastosowanie do przyszłej strefy.

Docelowe zainteresowane strony

Proponowany projekt przyczyni się do regionalnych i międzynarodowych wysiłków na rzecz rozbrojenia, nieprolifracji i kontroli zbrojeń. Będzie opierać się na sieci utworzonej na poprzednim etapie i ją rozszerzać, aby utrzymać ciągłość relacji z istniejącymi partnerami, a jednocześnie poszerzyć zaangażowanie w celu pogłębienia odpowiedzialności regionalnej i uwzględnienia nowych głosów w tej dziedzinie. Grupa docelowa to:

- Decydenci polityczni i dyplomaci zaangażowani w kwestie rozbrojenia, nieprolifracji i kontroli zbrojeń w regionie i poza nim. Grupa ta obejmuje urzędników regionalnych i międzynarodowych oraz osoby działające na platformach regionalnych i wielostronnych, takich jak posiedzenia państw stron i konferencje przeglądowe NPT, CWC i BWC, konferencje ogólne MAEA oraz konferencja o ME WMDFZ.
- Eksperti regionalni z agencji rządowych, uniwersytetów, instytucji badawczych i ośrodków analitycznych.

- Badacze zajmujący się bezpieczeństwem międzynarodowym, skoncentrowani na kontroli zbrojeń, rozbrojeniu broni jądrowej, chemicznej i biologicznej oraz systemach jej przenoszenia na Bliskim Wschodzie, a także na tematach takich jak ME WMDFZ i na bezpieczeństwie regionalnym lub powstających technologiach.
- Naukowcy, praktycy, nowi eksperci i wyspecjalizowane organizacje społeczeństwa obywatelskiego na Bliskim Wschodzie, których działania są istotne dla ME WMDFZ i wnoszą do niej wkład.

Oddziaływanie

Proponowany projekt będzie jedyną platformą poświęconą wyłącznie promowaniu, ułatwianiu i prowadzeniu badań nad ME WMDFZ. Jego działania i wyniki mają na celu określenie strategii zapobiegania rozprzestrzenianiu BMR w regionie i odwrócenia tego procesu, wzmocnienie inicjatywy dotyczącej strefy oraz zapewnienie trwałości traktatu o strefie po jego sfinalizowaniu. Ponadto projekt przyczyni się do realizacji celów zgodnych z priorytetami Unii Europejskiej (UE) określonymi w strategii UE przeciw rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia. Obejmują one wspieranie regionalnych uzgodnień w zakresie bezpieczeństwa oraz procesów kontroli zbrojeń, budowanie partnerstw i współpracy, zwiększanie zgodności z wielostronnymi traktatami, takimi jak NPT, CWC i BWC, oraz upowszechnianie tych traktatów, internalizację, przyczynianie się do rozwoju wyspecjalizowanych eksperckich sieci i społeczności w regionie, wzmocnianie norm nieprolifracji oraz działania na rzecz zapobiegania inicjatywom budzącym obawy związane z proliferacją, zniechęcania do nich, ich powstrzymywania lub eliminowania. Projekt zajmie się również pierwotnymi przyczynami i będzie promował ogólne bezpieczeństwo i stabilność na Bliskim Wschodzie, które są ściśle związane z bezpieczeństwem Europy.

Ramy czasowe

Proponowany projekt ma rozpocząć się w połowie lipca 2026 r. i trwać 36 miesięcy. Jego realizacja ma zakończyć się w lipcu 2029 r.

Kontakty z UE i wyeksponowanie

UE od dawna aktywnie wspiera inicjatywę ME WMDFZ. Dowiodła swojego zaangażowania poprzez stałe inicjatywy na rzecz budowania zaufania, seminaria i projekty finansowane przez UE. Przez cały okres trwania projektu UNIDIR będzie współpracować z UE i utrzymywać czynne kontakty z Europejską Służbą Działań Zewnętrznych jako głównym partnerem, a także ze stałymi delegaturami UE przy ONZ w Genewie, Wiedniu i Nowym Jorku. Oprócz publikowania materiałów pisemnych zgodnie z wytycznymi UE dotyczącymi wyeksponowania, UE będzie widoczna na wszystkich wydarzeniach współorganizowanych przez UNIDIR, w tym w formie wystąpień inauguracyjnych lub końcowych, moderowania lub udziału w charakterze eksperta. O ile UE nie zażąda inaczej, UNIDIR podejmie wszelkie niezbędne środki w celu upublicznienia faktu, że projekt został sfinansowany przez UE, oraz podkreślenia roli UE w tym działaniu. Symbol UE i oświadczenia o finansowaniu zostaną wykorzystane do potwierdzenia obecności UE i zapewnienia jej wyeksponowania. Dzięki temu wsparcie finansowe UE dla tego działania będzie widoczne, przejrzyste i dobrze oznakowane.

Podmiot realizujący i partner realizujący

UNIDIR jest niezależnym instytutem w ramach systemu ONZ, który prowadzi niezależne badania nad pilnymi globalnymi wyzwaniami związanymi z rozbrojeniem, kontrolą zbrojeń i bezpieczeństwem międzynarodowym w celu promowania pluralistycznego dialogu służącego znalezieniu kreatywnych i skutecznych rozwiązań. Historia instytutu, jego badania i prace nad ME WMDFZ sięgają lat 90. XX wieku.

UNIDIR utrzymuje silne, oparte na zaufaniu stosunki i współpracę z państwami Bliskiego Wschodu i organizacjami regionalnymi. UNIDIR jest doceniany za neutralność, obiektywizm i bezstronność prowadzonych przez niego badań.